

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора **Невмержицької Олени Василівни** на дисертацію
**Мотуз Тетяни Володимирівни «Теорія і практика розвитку
педагогічного професіоналізму вчителів в Україні
(перша чверть XXI століття)»**, подану
на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність дисертаційного дослідження Т. В. Мотуз зумовлена глибокими трансформаційними процесами, що відбуваються в сучасній освіті під впливом глобалізації, цифровізації та переходу до нових освітніх парадигм. У цих умовах особливої ваги набуває проблема розвитку педагогічного професіоналізму вчителя як ключового чинника забезпечення якості освіти та ефективності освітніх реформ.

Сучасний учитель, як справедливо зазначає дисертантка, постає не лише транслятором знань, а фасилітатором, ментором і агентом змін, що потребує переосмислення змісту його професійної діяльності, структури компетентностей і моделей професійного розвитку. У зв'язку з цим актуалізується необхідність системного наукового аналізу теоретичних і практичних засад становлення педагогічного професіоналізму в умовах соціокультурних і технологічних змін першої чверті XXI століття.

Важливість дослідження посилюється також потребою узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду, визначення тенденцій розвитку педагогічного професіоналізму та окреслення перспектив модернізації педагогічної освіти в Україні.

Актуальність та доцільність дослідження підтверджено виокремленими здобувачкою суперечностями між:

– стратегічною орієнтацією освітньої політики України на євроінтеграцію та впровадження принципів відкритої науки у національний освітній простір і фактичним рівнем готовності педагогічних працівників до ефективної професійної діяльності в умовах складних політико-економічних і соціокультурних викликів;

– накопиченим вагомих вітчизняним досвідом професійного розвитку вчителів упродовж першої чверті XXI ст., сформованим у процесі модернізації педагогічної освіти, розвитку системи післядипломної освіти та неперервного

професійного зростання педагогів, і недостатнім рівнем його інтеграції у зміст та технології сучасної підготовки педагогічних кадрів;

– поступовою втратою закладами освіти монополії на підготовку кваліфікованих фахівців, зумовленою інерційністю, надмірною бюрократизацією та структурною негнучкістю освітньої системи, і зростанням визнання державою та роботодавцями компетентностей, здобутих у сфері неформальної освіти (Концепція розвитку педагогічної освіти, 2018);

– високими суспільними очікуваннями щодо професійної компетентності сучасного вчителя та обмеженнями, які зберігаються в традиційній системі фахової підготовки й підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

– освітнім рівнем і професійною кваліфікацією педагогічного працівника, за яких високий рівень академічної підготовки не завжди забезпечує сформованість педагогічного професіоналізму та готовність до ефективної професійної діяльності;

– реформаторськими інтенціями у сфері організації та змісту розвитку педагогічного професіоналізму і реальними умовами їх упровадження, що супроводжуються системними ризиками та непередбачуваними викликами.

Таким чином, дослідження Т. В. Мотуз, що репрезентує теоретичні та практичні засади розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні упродовж першої чверті ХХІ століття, є своєчасним і значущим для вітчизняної педагогічної науки та освітньої практики.

Важливо зазначити, що дисертаційне дослідження виконане в межах плану науково-дослідної роботи кафедри загальної та спеціальної педагогіки КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради «Теоретичні засади і навчально-методичний супровід процесу професійного розвитку педагогів» (Державний реєстраційний номер 0123U104450). Тему дослідження затверджено вченою радою КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» (протокол №6 від 16.01.2020 р.).

Наукова новизна одержаних результатів

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

– здійснено комплексний аналіз динаміки, змісту та специфіки розвитку педагогічного професіоналізму вчителя в умовах соціокультурних, політичних і економічних трансформацій, що відбувалися в Україні на початку ХХІ ст.; на цій основі здійснено теоретико-методологічне обґрунтування перспективних тенденцій цього процесу та розроблено рекомендації щодо оптимізації професійного розвитку педагогів у нових соціокультурних умовах у межах визначених хронологічних рамок;

– узагальнено світовий і вітчизняний науково-педагогічний досвід розвитку педагогічного професіоналізму та систематизовано його ключові концептуальні, методологічні й практичні тенденції, які слугували підґрунтям для формування авторської інтегративної концепції професійного зростання вчителя;

– обґрунтовано авторську інтегративну концепцію педагогічного професіоналізму, в якій розвиток учителя розглядається у взаємозв'язку з об'єктивними суспільними запитами та логікою індустріальних трансформацій; при цьому глобальні й національні тенденції інтерпретуються як взаємопов'язані чинники цього процесу.

визначено три послідовні етапи розвитку педагогічного професіоналізму вчителів, що вирізняються змістовими домінантами кожного з них: 2000–2013 рр. – *євроінтеграційно-оновлювальний* (гармонізація з європейськими стандартами, запровадження компетентнісного підходу, кредитно-модульної системи та зовнішнього оцінювання якості педагогічної діяльності); 2014–2020 рр. – *концептуально-реформаторський* (реалізація реформи «Нова українська школа», посилення автономії й партнерства, цифрова інтеграція, поява сертифікації та національної мережі центрів професійного розвитку педагогів); 2021 р. – донині – *цифрово-резилієнтної трансформації* (розвиток педагогічного професіоналізму за умов кризових ситуацій та війни, упровадження цифрових технологій, що забезпечило здатність системи педагогічного професіоналізму адаптуватися до швидких змін і зовнішніх викликів, зберігаючи ефективність професійної діяльності);

– уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження шляхом формулювання авторського визначення педагогічного професіоналізму як динамічної, інтегративної та контекстно зумовленої системи особистісних, соціальних, технологічних і інституційних характеристик, що формується на перетині концептів «професіоналізм», «майстерність» і «розвиток» та узгоджується з провідними зарубіжними науковими підходами;

– обґрунтовано й уведено до наукового обігу типологію світових моделей підтримки розвитку педагогічного професіоналізму, які залежно від рівня інституційної зрілості та управлінських стратегій згруповано у три кластери; для кожного з них визначено концептуальні засади, окреслено характерні професійні ролі вчителя та проаналізовано критерії адаптаційного потенціалу, що дало змогу визначити релевантні напрями інтеграції ефективних практик у національну систему безперервного професійного розвитку педагогів;

– подальшого розвитку набули систематизація та узагальнення матеріалів джерельної бази дослідження, а також уявлення про тенденції розвитку педагогічного професіоналізму вчителів у першій чверті ХХІ ст., що створило

підгрунття для обґрунтування перспективних напрямів його подальшого розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Високий ступінь обґрунтованості та достовірності результатів дослідження підтверджується методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій, застосуванням взаємодоповнюваних методів дослідження, критичним аналізом джерельної бази, апробацією та впровадженням результатів дослідження у практичну діяльність закладів вищої освіти.

На нашу думку, Т.В. Мотуз розробила цілісний науковий апарат дисертації, чітко і коректно визначила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, обґрунтувала його хронологічні межі. Обрана методологія дослідження передбачає взаємовплив і співдію низки наукових підходів, поєднання яких дозволило дисертантці досягти узгодженості загальної концепції роботи з методичними підходами, за допомогою яких розв'язувалися поставлені завдання.

Авторкою використано комплекс методів дослідження (загальнонаукових, конкретно-наукових, емпіричних), взаємодоповнення яких сприяло розгляду теорії і практики розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні в ретроспективі та перспективі на основі кваліфікованого аналізу матеріалів історико-педагогічного дослідження (наукових публікацій, нормативних документів, періодичної преси тощо).

Належній обґрунтованості та достовірності наукових положень, висунутих дисертанткою, сприяла ретельність аналізу нею опрацьованої джерельної бази, що налічує 1038 найменувань і свідчить про впевнену орієнтацію Т. В. Мотуз у проблемному полі сучасної педагогіки.

Відтак зауважимо, що дисертаційна робота є змістовною, характеризується обґрунтованістю викладених положень, авторка засвідчує культуру наукового мислення, уміння синтезувати емпіричний та теоретичний рівні наукового дослідження, визначати й вирішувати наукові проблеми, логічно й аргументовано викладати матеріал.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Практичне значення одержаних авторкою результатів є незаперечним і зумовлене можливістю багатовекторного його використання. Зокрема, матеріали дослідження можуть стати підґрунтям для перспективних розробок концептуальних ідей, теоретичних та методологічних засад розвитку професіоналізму вчителів в умовах модернізації системи освіти України, євроінтеграційних процесів, сучасних та потенційних викликів, а також бути

корисними у процесі безпосередньої професійної підготовки майбутніх педагогів. Крім цього, фактологічний матеріал, відображений у дисертаційній роботі, результати і висновки можуть стати основою навчальних видань з історії української та зарубіжної педагогіки, загальної та порівняльної педагогіки; окремі її положення можуть сприяти перспективним дослідницьким проектам щодо реалізації методики розвитку професіоналізму сучасних педагогів.

Перевагою рецензованої роботи вважаємо представлені у дисертації вже апробовані на практиці методичні матеріали, які використовуються в освітньому процесі закладів вищої освіти. Це підкреслює особливу практичну значущість дисертаційного дослідження В. М. Мотуз. Так, основні положення та результати дисертаційної роботи дозволили оновити зміст курсів підвищення кваліфікації педагогів, про що свідчать вміщені у додатках довідки про впровадження матеріалів і висновків дисертації в освітній процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №26/19-2252-25 від 07.08.2025 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка №16 від 29.08.2025 р.), комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» (довідка №126/01-18 від 08.09.2025 р.), комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» (довідка №113 від 08.09.2025 р.), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка №442/02-13 від 08.09.2025 р.), комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка від №01/02-647 від 08.09.2025 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка №01/10-619 від 09.09.2025 р.), комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (довідка №01/711 від 12.09.2025 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка №01-10-1131 від 16.09.2025 р.), комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради (довідка № 609 від 23.09.2025 р.).

Оцінка змісту й завершеності дисертації

Дисертаційна робота Т. В. Мотуз є цілісним дослідженням, у якому здійснено комплексний аналіз динаміки, характеру та особливостей розвитку педагогічного професіоналізму вчителів у контексті соціокультурних, політичних та економічних змін, які відбулися в Україні в першій чверті XXI ст., з метою теоретико-методологічного обґрунтування перспективних

тенденцій розвитку вчителів у нових соціокультурних умовах та розробки рекомендацій для оптимізації процесу їхнього професійного розвитку.

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до них, висновків до роботи, списку використаних джерел та додатків.

У вступі авторка обґрунтувала актуальність теми, вказала на її зв'язок із науковими планами та темами, сформулювала об'єкт, предмет, мету і завдання наукового пошуку, визначила хронологічні межі дослідження, охарактеризувала концепцію, методологічну та теоретичну основу дослідження, презентувала джерельну базу, обґрунтувала наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, подала відомості щодо публікацій, апробації основних положень дисертаційної роботи та їхнього впровадження в освітній процес закладів вищої освіти України тощо.

У першому розділі дисертаційного дослідження Т. В. Мотуз здійснено ґрунтовний аналіз розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні як історико-педагогічної проблеми. Авторкою переконливо обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми в сучасному науково-педагогічному дискурсі, що зумовлена глибокими соціокультурними трансформаціями, цифровізацією освіти, глобалізаційними процесами та зміною освітніх парадигм. Особливу цінність становить залучення широкого кола міжнародних і національних нормативних документів (ЮНЕСКО, ОЕСР, законодавство України), що дозволило всебічно розкрити сучасні вимоги до професійного розвитку вчителя та підтвердити глобальний характер досліджуваної проблематики.

У розділі послідовно проаналізовано сучасні підходи до розуміння педагогічного професіоналізму, показано еволюцію ролі вчителя від носія знань до фасилітатора, наставника та агента освітніх змін. Авторка аргументовано доводить, що професійний розвиток педагога є ключовим чинником забезпечення якості освіти, формування компетентностей здобувачів освіти та реалізації стратегічних цілей сталого розвитку.

Важливим здобутком є ґрунтовний аналіз вітчизняної нормативно-правової бази, що регламентує професійний розвиток педагогічних працівників, а також осмислення сучасних тенденцій реформування педагогічної освіти в Україні. Розкрито взаємозв'язок між глобальними освітніми процесами та національними трансформаціями, що підсилює аналітичну глибину дослідження.

У другому розділі дисертаційного дослідження дисертантка представила концептуальну основу вивчення педагогічного професіоналізму вчителів у широкій освітньо-науковій ретроспективі. Авторкою здійснено ґрунтовне обґрунтування методологічного підґрунтя дослідження, яке відзначається

системністю, багаторівневістю та сучасною науковою орієнтацією. Важливим здобутком є чітке структурування методології за рівнями (філософським, загальнонауковим, конкретнонауковим і технологічним), що забезпечує внутрішню логічну узгодженість дослідження та підвищує його наукову валідність. У розділі переконливо розкрито роль методологічних принципів як світоглядної основи наукового пізнання. Авторка детально обґрунтовує такі принципи, як науковість, об'єктивність, системність, історизм, єдність теорії і практики тощо, що дозволяє забезпечити глибину та достовірність аналізу педагогічного професіоналізму вчителя в його історичній динаміці. Особливої уваги заслуговує систематизація методологічних підходів, які авторка умовно поділяє на концептуальні та процесуальні. Такий підхід дозволяє комплексно розглянути як теоретичні засади дослідження, так і механізми розвитку педагогічного професіоналізму в контексті соціокультурних і освітніх трансформацій.

Вагомим науковим результатом є обґрунтування ролі моделювання як універсального інструменту педагогічного пізнання. Запропонована структурно-процесуальна модель дослідження забезпечує цілісність наукового аналізу та дозволяє уникнути фрагментарності у висвітленні складного педагогічного явища.

У третьому розділі дисертаційного дослідження Т. В. Мотуз здійснила ґрунтовний порівняльно-педагогічний аналіз розвитку педагогічного професіоналізму вчителів у міжнародному вимірі. Вона переконливо обґрунтувала необхідність урахування світового досвіду в умовах трансформації національної освітньої системи, що зумовлено процесами глобалізації, євроінтеграції та зростанням вимог до якості освіти. Розділ відзначається системним використанням компаративного та соціокультурного підходів, що дозволило здійснити багатовимірний аналіз зарубіжних освітніх практик.

Особливої уваги заслуговує детальний аналіз моделей розвитку педагогічного професіоналізму в країнах із високоефективними освітніми системами (Велика Британія, Німеччина, Норвегія, Сінгапур та ін.). Авторка не лише описує організаційні та змістові особливості цих моделей, а й здійснює їх критичне осмислення, виявляючи як переваги (системність професійного розвитку, наставництво, інтеграція теорії і практики, використання доказових підходів), так і суперечності (зокрема, баланс між стандартизацією та професійною автономією вчителя).

Цінним є акцент на таких ключових механізмах розвитку педагогічного професіоналізму, як безперервний професійний розвиток (CPD), наставництво, професійні спільноти, дослідницька діяльність учителів, а також використання цифрових технологій. Авторка переконливо демонструє, що ефективні моделі

професіоналізації педагога базуються на поєднанні інституційної підтримки, особистісної активності та соціальної взаємодії. Варто зазначити, що представлений у розділі матеріал має значну теоретичну і практичну цінність, оскільки створює підґрунтя для адаптації ефективних міжнародних практик у вітчизняній системі освіти.

У четвертому розділі дисертаційного дослідження здійснено ґрунтовний історико-педагогічний аналіз тенденцій розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні у першій чверті XXI століття. Тетяною Мотуз обґрунтовано періодизацію розвитку досліджуваного явища, виокремлено три ключові періоди (євроінтеграційного оновлення, концептуально-реформаторський та цифрово-резилієнтної трансформації), що відображають зміну освітніх парадигм, нормативно-правового забезпечення та уявлень про професійну роль учителя. Запропонована періодизація є логічно вмотивованою, ґрунтується на комплексному аналізі нормативних документів, соціокультурних чинників і педагогічних практик.

Особливу цінність становить детальний аналіз становлення системи післядипломної педагогічної освіти як ключового механізму розвитку професіоналізму вчителів. Авторка послідовно розкриває еволюцію цієї системи – від централізованої, уніфікованої моделі до варіативної, гнучкої системи безперервного професійного розвитку, орієнтованої на індивідуальні освітні траєкторії та компетентнісний підхід.

У розділі ґрунтовно проаналізовано вплив державної освітньої політики та ключових нормативних документів (державні програми, концепції, доктрини) на трансформацію професійного розвитку педагогів. Авторка переконливо доводить, що модернізація педагогічного професіоналізму в Україні відбувалася під впливом євроінтеграційних процесів, цифровізації освіти та переходу до компетентнісної парадигми.

Важливим науковим результатом є висвітлення трансформації професійної ролі вчителя – від транслятора знань до фасилітатора, наставника, організатора освітньої взаємодії та суб'єкта інноваційної діяльності. Такий підхід дозволяє розкрити динамічний характер педагогічного професіоналізму в умовах суспільних змін.

П'ятий розділ дисертаційного дослідження присвячений представленню цілісного аналізу сучасного стану та перспектив розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в умовах глобалізації та стрімкого технологічного прогресу. Дисертанткою розкрито концептуальні засади трансформації педагогічного професіоналізму в контексті переходу до парадигми Освіти 5.0, що поєднує цифровізацію освітнього середовища з гуманістичними цінностями та людиноцентричним підходом. Обґрунтовано ключову роль безперервного

професійного розвитку як визначальної умови ефективної діяльності вчителя в умовах швидкоплинних соціально-технологічних змін.

Значну увагу приділено аналізу глобальних освітніх тенденцій та розвитку штучного інтелекту на зміст і характер педагогічної діяльності. Авторка переконливо доводить, що сучасний учитель постає не лише носієм знань, а фасилітатором навчання, лідером освітніх змін і носієм ціннісних орієнтирів.

Вагомим здобутком розділу є виявлення та систематизація актуальних проблем розвитку педагогічного професіоналізму в Україні, серед яких виокремлено вплив воєнних викликів, цифрову нерівність, фрагментарність державної політики у сфері безперервного професійного розвитку, бюрократизацію освітніх процесів та недостатню інтеграцію інноваційних педагогічних підходів у практику. Такий аналіз вирізняється глибиною, актуальністю та критичною виваженістю.

Особливу цінність становить окреслення перспектив розвитку педагогічного професіоналізму в контексті переходу до Освіти 6.0, що передбачає подальше посилення ролі людиноцентризму, етичності, міждисциплінарності та інтеграції новітніх технологій у педагогічну діяльність. Представлені у розділі узагальнення та рекомендації мають як теоретичне, так і практичне значення, оскільки спрямовані на вдосконалення системи професійного розвитку вчителів в Україні відповідно до сучасних глобальних викликів.

Загальні висновки корелюють із поставленими завданнями. Додатки до дисертаційного дослідження Т. В. Мотуз становлять важливу складову роботи та суттєво підсилюють її наукову і практичну значущість, адже в них представлено розширені матеріали, що конкретизують та ілюструють основні положення дисертації, зокрема результати аналізу нормативно-правових документів, узагальнення наукових джерел, зразки методичного інструментарію, аналітичні таблиці, схеми та інші допоміжні матеріали. Їх наявність забезпечує прозорість дослідницької процедури та дозволяє глибше зрозуміти логіку й обґрунтованість отриманих результатів. Загалом додатки є змістовно насиченими, структурованими та органічно доповнюють основний текст дисертації, підвищуючи її прикладну цінність і наукову вагомість.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях підтверджується результатами їх структурно-семантичного аналізу. Про достатню репрезентацію авторських ідей і висновків у науково-педагогічному дискурсі свідчить висвітлення змісту дисертаційної роботи у 50 публікаціях, з-поміж яких: 1 монографія, 4 статті у виданнях, що індексуються наукометричними базами Scopus та Web of Science, 1 публікація у зарубіжному

науковому виданні, 15 статей у наукових фахових виданнях України категорії Б, 1 навчальний посібник, 28 публікацій в інших наукових виданнях та збірниках наукових конференцій.

Відповідність змісту реферату основним положенням дисертації. Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертація і реферат Т. В. Мотуз за змістом, обсягом та оформленням відповідають чинним правилам і вимогам. Структура роботи є логічно виваженою, матеріал викладено послідовно, з дотриманням наукового стилю та академічних стандартів оформлення. Основні положення, результати та висновки дисертації адекватно і повною мірою відображені в рефераті, що свідчить про їхню узгодженість і репрезентативність. Реферат коректно передає зміст дослідження, його наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертанткою дотримано вимог академічної доброчесності: у роботі наявні належні посилання на використані джерела, відсутні ознаки плагіату, коректно використано наукові ідеї, положення та результати інших дослідників. Використання джерельної бази є системним і обґрунтованим.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, зазначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження і побажання до змісту роботи, що стосуються окремих теоретико-методологічних і прикладних аспектів дослідження, мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

1. У роботі запропоновано авторську періодизацію розвитку педагогічного професіоналізму вчителів, що є важливим науковим результатом. Водночас критерії її побудови потребують більш чіткого та системного обґрунтування. Так, у тексті дисертації (наприклад, с. 279) вони імпліцитно простежуються, однак не сформульовані у виразному вигляді. На нашу думку, варто було б конкретизувати чинники, покладені в основу періодизації (соціокультурні, технологічні, нормативні, педагогічні тощо), а також розмежувати ключові індикатори переходу між періодами.

2. У дослідженні значну увагу приділено аналізу нормативно-правового забезпечення розвитку педагогічного професіоналізму, що є важливим складником історико-педагогічного аналізу. Водночас варто більш чітко розмежувати нормативно задекларовані положення та реальний стан їх упровадження у педагогічній практиці. Зокрема, у роботі переважно репрезентовано еволюцію нормативних орієнтирів і концептуальних засад професійного розвитку вчителя, тоді як питання їх практичної реалізації (на рівні закладів освіти, системи післядипломної освіти, професійних спільнот)

висвітлено меншою мірою. У цьому контексті доцільним видається більш чітко показати співвідношення між задекларованими реформами та їх фактичним упровадженням, що дозволило б поглибити аналітичну складову дослідження.

3. Авторкою запропоновано оригінальну концепцію розвитку педагогічного професіоналізму, яка характеризується системністю та науковою новизною. Водночас її структурні компоненти подані переважно у текстовому форматі, що дещо ускладнює цілісне сприйняття. У цьому зв'язку доцільним видається узагальнити концепцію у вигляді структурно-логічної моделі або схеми, що дозволило б чіткіше відобразити взаємозв'язки між її складниками та підвищити прикладну цінність дослідження.

4. Ідея співвіднесення розвитку освіти з етапами індустріальних революцій, запропонована авторкою, є концептуально цікавою та відображає сучасні тенденції міждисциплінарного осмислення освітніх процесів. Водночас у представленому вигляді вона має певною мірою узагальнений характер. Зокрема, доцільно чіткіше визначити, які з означених трансформацій мають безпосередній, а які – опосередкований характер для національної освітньої системи.

5. Аналіз міжнародного досвіду розвитку педагогічного професіоналізму, представлений у розділі 3 роботи, є змістовним і добре структурованим. Водночас порівняльний компонент може бути посилений через більш чітке зіставлення зарубіжних моделей із українською освітньою практикою. Зокрема, доцільним видається виокремити конкретні елементи зарубіжного досвіду, придатні для імплементації в Україні, а також окреслити можливі обмеження чи ризики їх адаптації до національного освітнього контексту. Однак окреслений аспект може бути предметом подальшого наукового опрацювання.

6. Поділяючи позицію авторки щодо необхідності переосмислення ролі вчителя як активного суб'єкта професійного розвитку (с. 358), зауважимо, що сучасні умови функціонування освітньої системи України (кадровий дефіцит, професійне вигорання, зростання навантаження) актуалізують потребу у додатковій науково обґрунтованій конкретизації механізмів реалізації цих положень. У цьому контексті цікавим було б уточнення реальних інструментів мотивації вчителів до безперервного професійного розвитку, а також інституційних стимулів (кар'єрних, фінансових, організаційних). Водночас зазначений аспект може розглядатися як перспективний напрям подальшого розвитку дослідження, спрямований на його практичну конкретизацію.

Однак, як вже зазначалося вище, висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер та суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Т. В. Мотуз, що здійснена на високому науковому рівні та є завершеним науковим дослідженням.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук».

Дисертаційне дослідження Мотуз Тетяни Володимирівни «Теорія і практика розвитку педагогічного професіоналізму вчителів в Україні (перша чверть ХХІ ст.)» є самостійною цілісною науковою працею, яка має вагомим теоретичне й практичне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам пп. 7–9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України №1197 від 17 листопада 2021 року, та іншим вимогам Міністерства освіти і науки України, а її авторка, Мотуз Тетяна Володимирівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук,
професор кафедри загальної педагогіки
та дошкільної освіти

Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка

 Олена НЕВМЕРЖИЦЬКА

